

Innhenting av elevers mening om behandling av elevers personopplysninger i Google Workspace for Education

Oppsummering basert på intervju med ledelsen i Elevorganisasjonen

«Engasjement og medbestemmelse er nøkkelord når det kommer til bruk av digitale tjenester i utdanning. Valget mellom Microsoft 365 og Google bør inkludere elevenes meninger.»

Innholdsfortegnelse

Introduksjon	3
<i>Kravet til å innhente den registrertes mening i GDPR</i>	3
<i>Barn som sårbar gruppe</i>	3
Noen innledende merknader	3
Oppsummering av personvernbehandlingene	4
Vedlegg 1: Metode for innhenting av den registrertes mening	7
Vedlegg 2: Detaljert oppsummering av temaer	9

Introduksjon

Kravet til å innhente den registrertes mening i GDPR

Når du skal gjøre en personvernkonsekvensvurdering eller en DIPA (Data Protection Impact Assessment), er det et krav i GDPR artikkel 35 nr. 9 at du skal «inhente synspunktene på den planlagte behandlingen fra de registrerte eller den registrertes representanter».

Bestemmelsen understreker at du skal innhente den registrertes mening dersom det er «relevant».

Artikkel 29-gruppen¹ har i sin veileder på DPIA,² uttalt følgende:

The controller should also document its justification for not seeking the views of the data subjects, if it decides that this is not appropriate, for example if doing so would compromise the confidentiality of the companies' business plans, or would be disproportionate or impracticable.

Det betyr at det skal en del til før du kan *unnlate* å innhente den registrertes mening.

Barn som sårbar gruppe

I forbindelse med det nasjonale DPIA- prosjektet for bruk av Google Workspaces for Education i skolen, så vi det som særlig relevant at vi innhentet den registrertes mening om behandlingen. Dette fordi de registrerte i all hovedsak er barn, og at barn er særlig utsatt og sårbar gruppe.

Det er to hovedgrunner til at barn er en særlig utsatt og sårbar gruppe.

For det første rett og slett fordi de er barn og dermed kan de «være mindre bevisste på aktuelle risikoer, konsekvenser og garantier samt på de rettigheter de har når det gjelder behandling av personopplysninger»³.

For det andre kan verken de som elever i skolen eller deres foresatte velge bort Google Workspace for Education. Når skoleeier først har bestemt seg for et digitalt system som skal hjelpe kommunen å oppfylle elevens rett til undervisning etter opplæringsloven, har ikke eleven som registrert noe valg.

Noen innledende merknader

Denne rapporten inneholder ikke alle de tingene som elevene var fornøyd med. Som det fremgår av metodebeskrivelsen i vedlegg 1, var formålet med å innhente den registrertes mening i forbindelse med denne DPIAen, å kartlegge personvernbeymringer. De positive

¹ Nå det europeiske personvernrådet – The European Data Protection Board (EDPB)

² Guidelines on Data Protection Impact Assessment (DPIA) and determining whether processing is “likely to result in a high risk” for the purposes of Regulation 2016/679, adopted by Article 29 Data Protection Working Party on 4 April 2017

³ GDPRs fortale punkt 38

sidene ved hvordan skoleeiers etterlever personvern, er derfor ikke tatt med i denne rapporten.

Legg også merke til at det ikke er alle tilbakemeldingene fra elevene som er like relevante for hvordan personopplysninger behandles i Google Workspace for Education. I arbeidet vårt har vi ikke rettet på elevene underveis i intervjuene, men latt dem få snakke.

I denne oppsummeringen har vi imidlertid gjengitt de personvernbehandlingene som vi mener er relevante for bruk av Google Workspace for Education. For en mer fullstendig oversikt over elevenes personvernbehandling, se vedlegg 2.

Oppsummering av personvernbehandlingene

Samlet sett ønsker elevene mer kontroll over egne data, større transparens om datainnsamling, og å bli inkludert i beslutninger som påvirker deres digitale læringsmiljø. De er bekymret for overvåkning og innsamling av unødvendige personopplysninger, og ønsker at skolen og kommunen tar deres personvern på alvor.

Personvernbehandlingene deres kan oppsummeres slik:

1. Mangel på tillit til Google på grunn av selskapets forretningsmodell

Elever er skeptiske til Googles dominans og deres interesse i å samle inn så mye informasjon som mulig for kommersielle formål. De tviler på Googles påstander om at de ikke samler inn data, gitt selskapets forretningspraksis.

«En hovedbekymring har vært Googles dominans som et stort multinasjonalt selskap. Det er naturlig å være skeptisk til slike selskaper, spesielt når de har interesser i å samle så mye informasjon om oss som mulig for salg.»

2. Elevene kan ikke velge bort digitale tjenester som Google Workspace for Education

Elever blir tvunget til å bruke digitale tjenester valgt av kommunen, uten å bli informert om risikoene eller gitt mulighet til å velge bort disse. De får heller ikke tilstrekkelig opplæring i hvordan de kan ivareta sitt eget personvern.

«Bruken er påtvunget av kommunen, uten at elevene gis valg eller tilstrekkelig opplæring i å ivareta eget personvern.»

3. Manglende transparens og behov for mer informasjon

Det er lite åpenhet om hvilke data som samles inn og deles. For eksempel kan lærere se når elever sist logget inn på plattformer som Canvas, uten at elevene er klar over dette. Elevene ønsker mer informasjon og kontroll over egen data.

4. Ønske om kontroll over egne personopplysninger og bekymring for overvåkning

Elevene ønsker større kontroll over hvilke data som deles med skolen og lærerne. De mener de bør ha muligheten til å nekte at lærere får tilgang til visse typer informasjon, som for eksempel når de sist logget inn på digitale plattformer.

«Lærere kan se når elever sist logget inn, men elever er ofte uvitende om dette. Det understreker behovet for økt informasjon og kontroll over egen data for elever.»

Det føles ubehagelig for dem at lærere potensielt kan se hvor de jobber med skolearbeid fra, enten det er på ferie eller hjemme under sykdom. Slike opplysninger anses som overflødige og bør ikke være tilgjengelige for skolen.

«Lokasjonsdata bringer frem bekymringer: Skal lærere kunne se om du har jobbet med leksene dine fra Gran Canaria eller om du har vært på hytta under en sykdomsperiode? Slike data er overflødige for kommunen og reiser spørsmål om nødvendigheten av dataminimering.»

Elevene er bekymret for innsamling av unødvendige data som lokasjonsdata og skjermtid, som ikke er relevante for utdanningsformål. De opplever slik datainnsamling som overvåkende og inngripende.

«Elevene trenger muligheten til å velge bort innsamling av visse typer data, som for eksempel lokasjonsdata, som ikke er nødvendig for kommunens formål etter opplæringsloven. Dette krever en kultur for dataminimering.»

5. Manglende elevmedvirkning i valg av digitale verktøy

Elevene føler at deres meninger ikke blir tatt hensyn til når skolen velger mellom ulike digitale plattformer. De ønsker å bli involvert i beslutningsprosessen siden det påvirker deres hverdag.

«Engasjement og medbestemmelse er nøkkelord når det kommer til bruk av digitale tjenester i utdanning. Valget mellom Microsoft 365 og Google bør inkludere elevenes meninger.»

6. Risiko for å bli låst til ett økosystem

Avhengighet av én leverandør kan begrense elevenes digitale kompetanse og mulighet til å lære forskjellige systemer. Dette kan ha negative konsekvenser for deres fremtidige digitale ferdigheter.

7. Kommunenes kapasitet til å ivareta personvernet

Det er usikkerhet rundt om kommuner, spesielt de mindre, har tilstrekkelige ressurser og kompetanse til å forhandle med store selskaper som Google for å sikre elevenes personvern.

8. Behov for opplæring i digital kompetanse og personvern

I stedet for at kommunen velger mindre personvernvennlige løsninger fordi elever bruker dem privat, bør det fokuseres på å lære elevene om digital kompetanse, personvern og hvordan de kan beskytte seg selv på nettet.

«Da er løsningen å lære elevene digital kompetanse, ivaretagelse av eget personvern og livsmestring.»

Vedlegg 1: Metode for innhenting av den registrertes mening

Identifisering av de registrerte

De registrerte ble representert av følgende organisasjoner:

1. Elevorganisasjonen

I denne DPIAen, er de registrerte først og fremst elever. Det var derfor viktig å enten intervju elever, eller finne en organisasjon som representerte elevene. Elevorganisasjonen ble kontaktet. Det viste seg at det ikke lot seg gjøre å samle et representativt utvalg elever for intervju, så elevene er representert ved et intervju av lederen av Elevorganisasjonen.

2. Foreldreutvalget for grunnopplæringa (FUG)

Særlig for yngre elever, er deres representant foresatte. Det nasjonale DPIA-prosjektet ønsket derfor også å innhente foresattes mening om behandling av barns personopplysninger i Google Workspace for Education. Det nasjonale DPIA-prosjektet tok kontakt med Foreldreutvalget for grunnopplæringen (FUG) som representant for foreldre til barn i skolen.

FUG tok så kontakt med sine medlemmer og fant foresatte som var interessert i å la seg intervju av prosjektet.

Ikke alle foresatte hadde barn som brukte Google Workspace for Education, men i de tilfellene brukte de sammenlignbare digitale verktøy.

3. Utdanningsforbundet

Lærernes personopplysninger behandles også i løsninger som Google Workspace for Education. Lærere som gruppe kan sammenlignes med elever i den forstand at de ikke har mulighet til å velge bort Google Workspace for Education når de er ansatt i en kommune hvor skoleeier tar i bruk dette verktøyet.

Det nasjonale DPIA-prosjektet tok kontakt med Utdanningsforbundet som så gikk ut til sine medlemmer og fant en gruppe lærere som ønsket å la seg intervju. I tillegg intervjuet prosjektet noen lærere fra de kommunene som har vært med i prosjektet.

Forberedelse og gjennomføring av intervjuer

I dette prosjektet ble det gjennomført intervjuer med hver enkelt informant. Hvert intervju tok ca 1,5 timer. Før intervjuet med den enkelte, sendte prosjektet en skriftlig beskrivelse av hvordan personopplysninger behandles. Denne informasjonen tilsvarer den delen av DPIA-en som beskriver behandlingsaktivitetene, og tok for seg både kjernetjenestene, tilleggstjenestene og Chrome-tjenestene i Google Workspace for Education. Dette var informasjon som også ble gjennomgått under intervjuet.

Deretter ble den registrerte stilt følgende spørsmål:

1. *Basert på den informasjonen du har fått om hvordan personopplysninger behandles i Google Workspace for Education, hvilke personvernbeymringer har du?*

Formålet med dette spørsmålet var å identifisere mulige personvernriskoer fra den registrertes perspektiv.

2. *Hva ønsker du at skoleeier skal gjøre for å adressere disse beymringene?*

Med dette spørsmålet ønsket prosjektet å se om den registrerte hadde noen forslag til risikoreduserende tiltak som vi kunne bruke i DPIAen.

Den enkelte hadde også fått disse spørsmålene tilsendt på forhånd.

Referat fra intervjuet

Etter intervjuet ble det utarbeidet et skriftlig referat. Dette referatet ble sendt til den enkelte for verifisering slik at eventuelle feil kunne rettes. Dette for å sikre at de registrertes synspunkter ble nøyaktig gjengitt.

Utarbeidelse av rapport

Alle intervjuene ble så lest gjennom og informasjonen ble sammenstilt i denne rapporten.

Vedlegg 2: Detaljert oppsummering av temaer

Manglende tillit til Google pga selskapets forretningsmodell

En hovedbekymring har vært Googles dominans som et stort multinasjonalt selskap. Det er naturlig å være skeptisk til slike selskaper, spesielt når de har interesser i å samle så mye informasjon om oss som mulig for salg. Skepsisen til Googles påstander om at de ikke samler inn data er forståelig gitt deres forretningsmodell. Det er avgjørende at norske kommuner kritisk vurderer disse påstandene og insisterer på kun nødvendig datainnsamling.

Tech-selskapers interesse for skolesektoren skyldes ikke kun ønsket om å tilby tjenester, men også å markedsføre produktene sine til fremtidige kunder. Dette reiser spørsmål om hvordan vi kan sikre at elever utvikler kompetanse over et bredt spekter av digitale tjenester uten å bli låst til et enkelt økosystem, noe som kan ha langsiktige konsekvenser for deres digitale ferdigheter.

Lærere trenger tilgang til de riktige verktøyene for å undervise effektivt uten å ty til uønsket overvåkning, slik som bruk av Strava i gymtimene.

Kommunene bør ta stilling til hvorfor Danmark (Chromebook-saken) har valgt en annen tilnærming enn det Norge har.

Utfordringer med digitalt påtvunget utdanning

Det oppleves problematisk at elever ikke blir informert om risikoene ved å bruke slike digitale tjenester. Bruken er påtvunget av kommunen, uten at elevene gis valg eller tilstrekkelig opplæring i å ivareta eget personvern.

Forhandling og personvernansvar i kommunene

Dette reiser spørsmål om ansvar for personvern, spesielt når det gjelder forhandlinger med store selskaper som Google. Mindre kommuner kan ha særlige utfordringer med å ivareta dette ansvaret effektivt. Det er noe helt annet å forhandle med en norsk aktør eller en mindre aktør. Google har anledning til å sette mange ressurser inn mot kommunen.

Når elevene bruker løsninger som YouTube på fritiden, har elevene tatt det valget selv. Det er noe annet at kommunen tar valget for dem. Det at elever kan ta slike valg privat, betyr ikke at kommunen bør bruke det som argument for å ta i bruk mindre personvernvennlige løsninger. Da er løsningen å lære elevene digital kompetanse, ivaretagelse av eget personvern og livsmestring.

Transparens og kontroll over persondata

Bruk av digitale tjenester som Canvas avslører et annet problem: mangelen på transparens om hvilke data som samles inn og deles. Lærere kan se når elever sist logget inn, men elever er ofte uvitende om dette.

Det understreker behovet for økt informasjon og kontroll over egen data for elever. Elevorganisasjonen mener det bør være mulig for eleven å ikke samtykke til at lærere skal ha tilgang til denne informasjonen.

Engasjement og medbestemmelse er nøkkelord når det kommer til bruk av digitale tjenester i utdanning. Valget mellom Microsoft 365 og Google bør inkludere elevenes meninger, siden det også berører hvordan digitale tjenester fungerer i klasserommet og møter elevenes behov. Det er viktig at skolene stiller klare krav til leverandørene og involverer elever i utvelgelsesprosessen.

Elevene trenger muligheten til å velge bort innsamling av visse typer data, som for eksempel lokasjonsdata, som ikke er nødvendig for kommunens formål etter opplæringsloven. Dette krever en kultur for dataminimering og en forståelse for at visse typer behandlinger av personopplysning vil oppleves som overvåkning. Dette gjelder informasjon som viser læreren når elevene er logget på som skjermtid eller lokasjonsdata, og er en behandling som åpenbart er inngripende.

Privatliv, økonomisk tilgang, og skjermtidsdiskusjoner

Lokasjonsdata bringer frem bekymringer: Skal lærere kunne se om du har jobbet med leksene dine fra Gran Canaria eller om du har vært på hytta under en sykdomsperiode? Slike data er overflødige for kommunen og reiser spørsmål om nødvendigheten av dataminimering. Det føles inngripende og bidrar til en ubehagelig overvåkningsfølelse.